

CZU: 37.016:787.1

DOI: 10.36120/2587-3636.v24i2.90-94

AVANTAJELE APLICĂRII PRINCIPILOR PEDAGOGIEI CRITICE ÎN CONTEXTUL LECȚIILOR DE VIOARĂ

Victoria CUCULSCHI, profesor de vioară, grad didactic I

<https://orcid.org/0000-0003-4807-4167>

Școala de Arte „Alexei Starcea” din Chișinău

Rezumat. În articol sunt examinate avantajele respectării principiilor pedagogiei critice de către cadrele didactice care predau vioara. Sunt analizate principiile pedagogiei critice, fondate de Paulo Freire, din perspectiva predării instrumentului vioară. La fel se vorbește despre importanța adaptării metodelor educaționale la specificul bio-psiho-social al elevului, astfel încât să obțină beneficii în plan cognitiv, socio-afectiv și motivațional.

Cuvinte-cheie: principiile pedagogiei critice, dezvoltare cognitivă, socio-afectivă și motivațională.

ADVANTAGES OF APPLYING THE PRINCIPLES OF CRITICAL PEDAGOGY IN THE CONTEXT OF VIOLIN LESSONS

Abstract. The article examines the advantages of applying principles of critical pedagogy by violin teachers. The principles of critical pedagogy founded by Paulo Freire are analyzed from the perspective of teaching to play the violin. Also is discussed about the importance of adapting educational methods to the bio-psycho-social specific of the student, for a cognitive, socio-affective and motivational developing.

Keywords: principles of critical pedagogy, cognitive, socio-affective and motivational development.

Introducere

Progresul politic, economic, social și cultural din secolul XXI depinde de dezvoltarea potențialului uman, de formarea armonioasă a personalității încă din fragedă copilărie, inclusiv prin educația extrașcolară, care permite acumularea unor competențe suplimentare celor dobândite în cadrul curriculumului de bază [1, p.7]. Studiarea instrumentelor muzicale necesită abilități complexe, multimodale, întrucât presupune executarea unor secvențe motorii complicate concomitent cu procesarea stimulilor vizuali, auditivi și tactili. În plus toată această informație de natură interoceptivă, exteroceptivă și proprioceptivă trebuie monitorizată și adaptată constant, în funcție de „caracterul” secvenței muzicale interpretate.

În documetele normative naționale, conform definiției, *educația muzicală vizează activitățile de predare - învățare - evaluare în diversitatea lor formativă, asigurând formarea culturii muzicale a elevilor în calitatea ei de parte componentă a culturii spirituale* [2, p.3]. Deci, în învățământul artistic sarcina profesorilor este de a altoi în sufletele discipolilor dragostea pentru Artă, pentru Frumos, aplicând diverse metode și elaborând tactici de predare individuale, ținând cont de particularitățile bio-psiho-sociale ale copilului, adică de vârstă, de nivelul de pregătire, de aptitudinile muzicale, de trăsăturile de personalitate etc.

Cu alte cuvinte, procesul educațional poate fi asemuit cu o transformare a haosului în vibrație. Dar pentru ca această transformare să se întâmple ar trebui să existe o

nuanțare fină, o armonizare între metodele educaționale utilizate și structura de personalitate a elevilor. În acest sens profesorul de muzică trebuie să caute diverse modalități de comunicare cu discipolii săi, să experimenteze procedee mai accesibile de însușire a noțiunilor și tehnicilor dificile, contribuind astfel la educarea unei personalități multilateral dezvoltate.

Într-un final, prin studierea unui instrument nu se urmărește doar formarea unei dexterități, ci și formarea unei atitudini deschise față de muzică, formarea gustului estetic, educarea dragostei față de frumos, cultivarea valorilor moral-spirituale, menținerea interesului pentru muzică etc. [4, p.59].

Deci, în continuare ne propunem să explicăm cum anume principiile-cheie ale pedagogiei critice, elaborate de Paulo Freire, pot fi aplicate în cadrul lecțiilor de vioară pentru a servi la atingerea finalităților menționate mai sus [5, p. 3-4].

Este important de menționat că principiile educației *sunt norme pedagogice cu valoare strategică și operatională care trebuie respectate în proiectarea și realizarea oricărei forme de activitate didactică/ educativă, ele sunt anumite trasee magistrale, cerințe cheie, în baza cărora are loc realizarea obiectivelor și a conținuturilor procesului educațional în domeniul muzicii* [Apud 3, p.55].

Primul principiu, care trebuie respectat în realizarea exercițiului didactic, abordează educația ca pe o conversație, prin care elevii și profesorii formulează probleme și găsesc soluții împreună. De exemplu, deși vioara are doar patru corzi este extrem de greu să cânti curat. Calitatea proastă a sunetului, precum și scârțâitul sâcâitor sunt probleme stringente în primii ani de studiu a instrumentului, care determină mulți elevi să abandoneze vioara. Totuși, dacă esența problemei este înțeleasă de către învățăcel, soluția este chiar la suprafață. Secretul pentru a cânta curat la vioară este ca mâna dreaptă să fie corect aranjată, astfel încât degetele să se poziționeze exact unde trebuie pe corzi, în acest mod se obține sunetul perfect. Dacă elevul greșește cu un milimetru, sunetul este deja distorsionat, fals. Prin urmare, dacă această problemă este sesizată timpuriu și discutată, dezbătută, înțeleasă corect de către elev cu ajutorul profesorului, lucrurile capătă claritate și se pot observa progrese remarcabile în rezolvarea acesteia în scurt timp.

O altă problemă stringentă, sesizată deseori de elevi este oboseala ce survine în urma poziției incorecte a corpului în timp ce cântă la vioară. În acest caz profesorul trebuie să-i explice detaliat poziția corectă și să pună accent pe importanța exersării acesteia. Chiar și așa, pentru a ține vioara cu capul și clavicula trebuie să te afli într-o postură deloc ușoară, care presupune ca mâna stângă să fie poziționată sub instrument, lucru care extenuază foarte repede. După sute de exerciții de ridicare și lăsare a mâinii stângi, se călesc mușchii, dar se formează și o obișnuință, o rutină a elevului, același lucru fiind valabil și pentru mâna dreaptă, care duce arcușul. Până la urmă trebuie de recunoscut că sunt poziții nefirești ale corpului și trebuie exersate foarte mult pentru ca

apoi învățăcelul să poată repeta ore întregi. Într-un final, obținerea unei poziții corecte asigură dezvoltarea armonioasă a elevului și atingerea performanțelor dorite.

În ceea ce privește cel de-al doilea principiu, Paulo Freire consideră că educația are misiunea de a lărgi viziunea elevului asupra lumii. Interpretarea mecanică, fără o înțelegere profundă a muzicii, nu contribuie în nici un fel la o evoluție spirituală a învățăcelului. Pentru a se produce metamorfoza este nevoie ca elevul și profesorul să conceptualizeze repertoriul ales, să discute despre biografia compozitorului, despre perioada în care a fost scrisă opera, despre semnificația acesteia și impactul pe care l-a avut la vremea când a fost compusă. Nu mai puțin important este să se discute despre semnificația emoțională a sunetelor, despre mesajul pe care-l exprimă melodia. O metodă eficientă este și audierea lucrărilor interpretate de violoniști virtuozși, care dă posibilitate elevului de a asculta lucrarea așa cum trebuie să fie interpretată, ceea ce dă un imbold pentru a tinde spre măiestrie interpretativă. Însă atenție, elevul nu trebuie să imite marii violoniști, ci să aplice o amprentă proprie în orice interpretare.

Combinând metodele enumerate mai sus, discipolul va avea o înțelegere complexă cu referire la expresia socio-culturală a repertoriului, îi va oferi o interpretare personală și în final această experiență îi va modifica viziunea asupra lumii. Muzica veritabilă trebuie trăită de către elev, trebuie trecută prin toate simțurile, astfel ca să-i pătrundă în inimă și minte. Doar în acest caz educația va fi cu adevărat mirifică, transformatoare.

Un alt principiu fundamental este că educația împuternicește elevul. Când elevul „știe că știe”, are loc un fenomen numit „conștientizare”. Conștientizarea implică o cunoaștere profundă, ce merge dincolo de simpla reproducere a informației. Mai mult decât atât, învățarea presupune capacitatea de a acționa asupra celor învățate în așa fel încât să se producă schimbarea.

În altă ordine de idei, pe parcursul anilor, profesorul trebuie să învețe elevul să studieze independent, aplicând totalitatea abilităților căpătate în cadrul orelor. Pentru un violonist bun este important să posede tehnica ambilor mâini în egală măsură, să aibă cultura unui sunet calitativ, să-și cizeleze atitudinea față de interpretarea diverselor partituri. De asemenea, elevul trebuie să aibă posibilitatea interpretării unui repertoriu divers după stil, structură și conținut pentru a deveni un instrumentist versatil, universal.

Un alt principiu enunță faptul că educația presupune o transformare în gândire, percepție, comportament, motivație. Studiarea viorii contribuie substanțial la dezvoltarea cognitivă și socio-afectivă a copilului. Studiile arată că multiple zone din creier din ambele emisfere sunt supuse schimbărilor funcționale și structurale în timpul lecțiilor de muzică. Astfel, studiarea unui instrument contribuie la ceea ce oamenii de știință numesc „metaplasticitate” sau schimbarea arhitecturii neuronale, dovadă a extinderii ariei de competențe a elevilor. Mai mult decât atât, activarea zonei limbice a creierului atunci

când copilul interpretează diverse partituri, denotă plăcerea, recompensa care rezultă în urma actului de creație [*apud* 6, p.2].

În literatura de specialitate găsim numeroase beneficii ale studierii unui instrument. În rândul copiilor care fac muzică se constată o capacitate ridicată de concentrare a atenției, o memorie de lucru fenomenală și capacități sporite de învățare. De asemenea, putem observa o dezvoltare echilibrată a motricității fine și o abilitate ridicată de a integra informația vizuală și auditivă [*ibidem*, p.4].

Dacă este să facem referință la partea motivațională, studiind un instrument, copiii învață să fie perseverenți în atingerea unui scop pe termen scurt și mediu. Aceștia cedează mai greu la întâmpinarea obstacolelor și găsesc soluții eficiente pentru depășirea acestora. Pentru ca repertoriu să capete un nivel interpretativ înalt, discipolii și pedagogii investesc multă muncă, se auto-perfecționează în continuu, repetă iar și iar aceleași pasaje. Prin aceste exerciții elevii învață că recompensa nu trebuie să vină imediat, ci după un efort îndelungat. Altfel spus, copiii obișnuiesc să fie răbdători, abilitate extrem de utilă în viața cotidiană, dar și în studiul unui instrument. Pentru că anume prin exersatul sistematic și auto-disciplină discipolul descoperă marea pasiune pentru muzică.

Într-un final Paulo Freire interpretează educația ca pe o inegalitate de putere. Profesorul are puterea de a lua decizii, asupra modului în care se desfășoară lecția, distribuie timpul ce se alocă diferitor subiecte, prioritizează sarcinile. Desigur aceste hotărâri se adoptă în funcție de cunoștințele anterioare acumulate de subiect, de particularitățile individuale ale acestuia, de nivelul general de dezvoltare muzicală și tehnică. De asemenea pedagogul are puterea de evaluare a reușitei elevului. Evaluarea este realizată prin prisma examenelor, concertelor academice, lecțiilor de control și concursurilor la care participă elevul.

Toate principiile menționate trebuie respectate de către cadrele didactice care predau muzica și formează competența de a cânta la vioară. Respectarea unui principiu crează condiții favorabile pentru respectarea altuia, astfel formând un sistem coordonat și gestionat de profesor.

Meseria de pedagog presupune un exercițiu extrem de complex, în care experiența anterioară, cunoștințele dobândite sunt puse la proba faptelor, fiind obligatoriu adaptate în permanență la particularitățile elevului. În funcție de metodele alese, de actorii implicați, se conturează o serie de oportunități și de limite care influențează reverberațiile actelor pe care le provoacă pedagogul. Înțelegerea profundă a situației educaționale, cu toate subtilitățile, componentele și interacțiunile care o compun constituie un pas important în obținerea succesului academic.

Totuși în ultimă instanță este important de menționat că educația nu presupune doar o muncă pur tehnică sau o combinație metodică ce duce la transmiterea unor cunoștințe, comportamente, ci presupune o metamorfoză spirituală, o transformare a învățăcelului, o

ritmare a acestuia. De aceea, fiecare lecție trebuie să fie catalizatoarea unor reverberații sufletești. Profesorul trebuie să-și adapteze căile de comunicare în astfel încât să influențeze personalitățile elevilor, iar muzica este o cale care are puterea de a apropia sufletul discipolului de profesorul său, pentru că "de n-am fi avut suflet, ni l-ar fi creat muzica" (Emil Cioran).

Concluzii

Dintre toate domeniile activității umane, cred, că cel mai responsabil este totuși lucrul cu copiii, pentru că ei sunt personalități în devenire și noi ca pedagogi trebuie să fim conștienți de influența pe care o exercităm asupra lor.

Pe parcursul activității pedagogice m-am ciocnit cu mai multe probleme care de altfel îi preocupă și pe colegii mei. În cadrul ședințelor metodice ale secției noastre în permanență se discută diverse modalități de depășire a obstacolelor și diverse tehnici de facilitare a însușirii unui instrument atât de complicat cum este vioara. Am venit de fiecare dată cu sugestii și idei concrete cu privire la acumulare și păstrarea contingentului de elevi- sarcină primordială a secției instrumente cu corzi.

Bibliografie

1. BEȘLEAGA, A. De ce educația EXTRAșcolară? În: *ARTICOLE de bune practici în domeniul extrașcolar*, nr.2. Chișinău, 2020, p. 7-9.
2. Ministerul Educației Culturii și Cercetării al Republicii Moldova, *Curriculum Educația muzicală, clasele a V-a VIII-a, Aria curriculara Arte*, Chisinau: 2019.
3. VACARCIUC, M. *Didactica educației muzicale*. Chișinău: Garomont-Studio, 2015. 157 p. ISBN 978-9975-115-91-9.
4. МЕРКУЛОВА, Е. В. *О методических установках успешного обучения начинающих музыкантов-скрипачей*. În: Наука. Искусство. Культура, nr.2 (14), Белгород: 2017. pp.171-175.
5. ABRAHAMS, F. The application of critical pedagogy to music teaching and learning: A literature review. În: *Update: Applications of Research in Music Education*, 23(2), 1(2005). p. 2-22.
6. ROSE, D.; JONES, B. A.; HEATON, P. Measuring the impact of musical learning on cognitive, behavioural and socio-emotional wellbeing development in children. În: *Psychology of Music*, 47(2), 2019. p. 284-303.